

कृच्छ्रं प्रज्ञमेवावागच्छते । बालस्तु कृच्छ्रमासाद्य शिलेवाम्भसि मज्जति ॥ R. 3, 68, 53. स कृच्छ्रमरुमापन्नः BRĀHMAN. 1, 34. कृच्छ्रे वर्तमानान् MBh. 14, 53. व्यसने वाथ कृच्छ्रे वा भये वा जीवितान्तके R. 4, 6, 10. स कृच्छ्रान्मोच-पात्मानम् BRĀHMAN. 3, 11. BHĀG. P. 3, 19, 35. कृच्छ्रेषु MBh. 1, 255. VĪC. 8, 19. R. 3, 71, 12. PĀNĀT. 1, 65. सम्राट्पदे हि कृच्छ्रभाक् MBh. 2, 636. कृच्छ्रगतं sich in Noth, Gefahr befindend MBh. 1, 1703. R. 2, 83, 13. 4, 19, 7. BHARTṚ. 2, 23. कृच्छ्राहोकास्य विन्यती vor dem Ungemach, welches ihr das Volk anthun könnte, sich fürchtend BHĀG. P. 9, 24, 35 (BURNOUR: parce qu'elle craignait les mauvais discours du peuple). वनवासकृच्छ्रं die Beschwerden des Waldlebens 1, 8, 24. मूत्रकृच्छ्रं (s. auch d. Harnbeschwerde P. 6, 2, 6. Sch. Nach dem RĪG. im ÇKDr. auch ohne मूत्र in derselb. Bed. श्रयकृच्छ्रेषु bei Schwierigkeiten, — Widerwärtigkeiten, in schlimmer Lage MBh. 3, 65. N. 13, 3. नैत्रयकृच्छ्राद्भवतो विनिप्रकात् (उद्दिशते) BHĀG. P. 8, 22, 3. प्राणकृच्छ्रं Lebensgefahr MBh. 2, 6. BHĀG. P. 1, 7, 20. धर्मकृच्छ्रे in einem Augenblicke wo das Recht gefährdet war, eine Störung erfuhr, N. (BOPP) 24, 18. गौमनकृच्छ्रं eine Unterbrechung des Ganges P. 6, 2, 6. Sch. कृच्छ्रेण mit Beschwerde, mit Mühe, mit Anstrengung, mit genauer Noth, schwer P. 2, 3, 33. कृच्छ्रेण ब्रह्म मेरुत्तम् SUÇA. 1, 121, 6. 2, 313, 14. श्रवाप्य संज्ञां कृच्छ्रेण लङ्कां प्रतिगतः पुरीम् R. 3, 42, 43. 4, 16, 46. 89, 10. 6, 37, 27. Hip. 1, 15. PĀNĀT. 137, 25. 217, 23. Hit. 37, 14. BHĀG. P. 1, 13, 3. 3, 30, 23. भयं कृच्छ्रेण सिध्यति heilt schwer SUÇA. 2, 26, 12. 399, 10. वर्षाण्येकादशतीयः कृच्छ्रेण MBh. 3, 15370. PĀNĀT. 40, 10. श्रुत्यकृच्छ्रेण mit geringer Mühe SIDDH. P. 4, 13, a. — कृच्छ्रात् = कृच्छ्रेण P. 2, 3, 33. कृच्छ्रादुद्धेत भारम् MBh. 3, 335. R. 2, 103, 24. 3, 73, 11. 4, 10, 31. 49, 27. 6, 36, 81. 82. 108. DAÇ. 1, 46, 49. PĀNĀT. 1, 197. 214, 22. 217, 22. KATHĪS. 4, 5 (das Komma müsste vor कृच्छ्रात् stehen). 81. 123. 6, 95. BHĀG. P. 8, 3, 32 (BURNOUR: en ce danger). नाति-कृच्छ्रादिव MBh. 1, 1442. कृच्छ्रात् mit einem partic. praet. pass. comp. P. 2, 1, 39. 6, 3, 2. Acc. eines solchen comp. SIDDH. K. zu 6, 2, 49. — कृच्छ्रतम् = कृच्छ्रात्: संवत्सरः — पूर्णा भवति कृच्छ्रतः MBh. 3, 2036. कृच्छ्रलब्धं mit Mühe erlangt BHĀG. P. 6, 14, 36. Acc. eines solchen comp. gaṇa सुखादि zu P. 6, 2, 170. कृच्छ्रसाध्यं schwer heilbar SUÇA. 1, 63, 2. 261, 9. — b) Kasteiung, Busse; eine best. kleine Busse: चरेत्कृच्छ्रम् M. 4, 222. 3, 21. कृच्छ्रं सोतपनं चरेत् । यतिचान्द्रायणं वापि 20. प्राज्ञपत्यं चरेत्कृच्छ्रम् 11, 105. 124. 139. कृत्वा प्राकृतं कृच्छ्रम् 158. 164. 173. त्रिभिः कृच्छ्रैः 197. कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव तदस्याः पावनं स्मृतम् 177. 212. तोशार-पित्वा त्रीन्कृच्छ्रान् 191. पराको नाम कृच्छ्रे ऽयम् 215. कृच्छ्राब्देन विष्णु-ध्याति 162. JĀG. 3, 50. 260. 264. 282. कृच्छ्राणि चीर्त्वा च ततो यथोक्तानि द्विजोत्तमैः MBh. 13, 495. स्नाताः कृच्छ्रादिव DAÇ. 1, 16. Verz. d. B. H. No. 1163. कृच्छ्रकृत् JĀG. 3, 328. — Die Lexicographen geben dem Worte कृच्छ्र folg. Bedd.: कष्ट oder अमोल AK. 1, 2, 2, 4. 3, 4, 42. H. 1371. an. 2, 406 (काष्ठ st. कष्ट). MED. r. 19. प्रगाढ AK. 3, 4, 42, 47. श्रुत्यय 32, 152. श्रुत्स् oder पाप H. an. MED. सोतपनादिक AK. 2, 7, 51. 3, 4, 30, 234. H. 842. H. an. MED. दुःख und तत्कारण P. 7, 2, 22. Sch. — कृच्छ्र geht vielleicht auf 1. कृष् hinunterherausen zurück; vor dem suff. र müsste man einen auch sonst vorkommenden Uebergang von ष in क annehmen. Vielleicht entstammt das gleichbedeutende कष्ट derselben Wurzel.

कृच्छ्रकर्मन् (कृ + कृ) n. Beschwerde, Mühe: अतिष्ठदर्थयती तु माता मां कृच्छ्रकर्मभिः KATHĪS. 2, 32. ततश्चार्थयत्स मां कृच्छ्रकर्माणि कुर्वती 6, 31.

कृच्छ्रता (nom. abstr. von कृच्छ्र 1.) f. Gefährlichkeit, einer Krankheit SUÇA. 2, 138, 20.

कृच्छ्रप्राण (कृ + प्राण) adj. dessen Leben in Gefahr steht, mit Mühe sein Leben fristend: अथाभवदनावृष्टिर्मृत्ती — कृच्छ्रप्राणो ऽभवद्यत्र लोको ऽयं वै नुधान्वितः MBh. 13, 4419. 14, 2720. R. 4, 9, 30. BHĀG. P. 4, 16, 8.

कृच्छ्रमूत्रपुरीषत (von कृच्छ्र + मूत्र-पुरीष) n. Beschwerde bei Ausleerungen SUÇA. 1, 251, 10. — Vgl. मूत्रकृच्छ्रः.

कृच्छ्रातिकृच्छ्र (कृच्छ्र + अति) 1) m. du. die gewöhnliche und die gesteigerte Busse: श्रवणं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं निपातने । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वति विप्रस्योत्पाद्य शोणितम् । M. 11, 208. — 2) sg. Bez. einer besondern Busse: यथा वसिष्ठः । श्रवणस्तृतीयः कृच्छ्रातिकृच्छ्रे पावतमृदाद-दीत । पावदेकवारमुदकं रुस्तेन प्रहीतुं शक्नोति तावन्नवमु दिवसेषु भक्षयि-त्वा च्यरुमुपवासः कृच्छ्रातिकृच्छ्रः ॥ सुमतुष्या । द्वादशरात्रं निराहारः स कृच्छ्रातिकृच्छ्रः । एतत्कृच्छ्रातिकृच्छ्रद्वयं द्वादशारुसाध्यमशक्तविषयम् ॥ ब्रह्मपुराणम् । चरेत्कृच्छ्रातिकृच्छ्रं च पिवेत्तप्यं च शीतलम् । एकविंशतिरात्रं तु कालेष्वेतेषु संयतः ॥ कालेष्विति प्रातःसायंमध्याह्नेष्वित्यर्थः । इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥ ÇKDr. कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा दिवसानेकविंशतिम् JĀG. 3, 321.

कृच्छ्राय् (von कृच्छ्र), कृच्छ्रायते 1) Beschwerde u. s. w. empfinden gaṇa सुखादि zu P. 3, 1, 18. — 2) etwas Arges im Sinne haben P. 3, 1, 14, Vārt. — BHATT. 17, 96 fasst der eine Schol. श्रुकृच्छ्रायत in der ersten, der andere in der zweiten Bed. auf.

कृच्छ्रारि (कृच्छ्र Urinbeschwerde + अरि Feind) m. N. einer Pflanze. eine Art विल्व (विल्वान्तरवृत्त), RĀG. im ÇKDr.

कृच्छ्रार्ध (कृच्छ्र + अर्ध) m. eine halbe Busse, Bez. einer sechstägigen Busse: सायं प्रातस्तथैकेन दिनद्वयमपाचितम् । दिनद्वयं च नाश्रियात्कृच्छ्रार्धः सो ऽभिधीयते ॥ ĀPASTAMBA im PRĀJACĪTAY. ÇKDr.

कृच्छ्रिन् (von कृच्छ्र) adj. mit Beschwerde u. s. w. verbunden. Be-schwerde u. s. w. empfindend gaṇa सुखादि zu P. 5, 2, 131. ungehalten: स ह कृच्छ्री बभूव (oder ist etwa कृच्छ्रोबभूव verbunden zu schreiben?), KHĀND. Up. 5, 3, 7. श्रुकृच्छ्रिन् keine Beschwerde empfindend, keine Mühe bei Etwas habend P. 3, 2, 130.

कृच्छ्रिन्ति (कृच्छ्र, loc. von कृच्छ्र, + भिन्ति adj. in Gefahr sich begeben, mit Beschwerden kämpfend RV. 6, 73, 9.

कृड्, कृडति v. l. für कृड्, कृडति DUĀTUP. 28, 88.

कृणञ्ज m. = कृणञ्जर RĀG. im ÇKDr. unter कृणञ्जर.

कृणु m. Maler TRĪK. 2, 10, 2.

कृत् (von 1. कर्) wirft den Acut nicht auf die Casusendung P. 6, 1, 182. 1) adj. subst. machend, vollbringend, ausführend, bewirkend, verfertigerend, handelnd; Verfertiger, Veranstalter, Verfasser u. s. w.; am Ende eines comp. P. 3, 2, 89. सु°, कर्म°, पाप°, मन्त्र°, पुण्य° Sch. H. 3. सर्वभूत° M. 1, 18. सुकृत° 3, 37. पाप° 4, 255. सर्वस्तेय° 256. पापकर्म° R. 3, 35, 3. वैर° PĀNĀT. 11, 121. श्रेयस्° BHĀG. P. 1, 13, 13. निषेकादि° AK. 2, 7, 6. वेदात्त° BHĀG. 13, 15. धनि° Verfasser SĪH. D. 3, 11. Vgl. श्रुत°. श्रय°, ईशान°, उरु°, शशि°, कृत्पा°, दुष्°, लोक°, विश्व°, सकृत् u. s. w. — 2) m. a) ein Suffix welches zur Bildung von Nomina aus Wurzeln